

سازمان پزشکی قانونی کشور اداره کل پزشکی قانونی استان فارس

"قصور پزشکی"

تهیه کننده: دکتر مهدی خدیو
آذر ماه ۱۴۰۰

هدف از برگزاری وبینار (آموزه های قانونی):

یکی از اهداف اداره کل پزشکی قانونی فارس که با همکاری دانشگاه علوم پزشکی اقدام به برگزاری این وبینار نموده اند شنایی پزشکان با وظایف و مسئولیت هایشان برای پیشگیری از بروز خطاها و قصورات پزشکی است.

مواردی که در این وینار مطرح می گردد و همکاران پزشک بایستی در مورد آن اطلاعات قابل قبولی کسب نمایند:

- تعریف تخلف انتظامی ، مرجع رسیدگی به آن و مجازات های تعیین شده .
- تعریف قصور پزشکی مرجع رسیدگی به موارد قصور پزشکی و مجازات های تعیین شده.
- تعریف رضایت و برائت.
- تفاوت رضایت نامه با برائت نامه و کاربرد هر کدام از این دو مورد.
- مسئولیت پزشک در برخورد با بیماران پرخطر.
- انواع مسئولیت های پزشکی.
- بیمه مسئولیت حرفه ای پزشکان.

- در آمریکا خطاهای پزشکی عامل پنجم مرگ و میر است.
- سالانه یک میلیون نفر در آمریکا بعلت خطای پزشکی دچار عارضه جسمی می شوند.
- در کشور خودمان اگر چه بررسی مدونی در این موارد صورت نگرفته ولیکن تصور می شود بروز عوارض جسمی و فوت بدنبال خطاهای پزشکی کمتر از آمریکا نباشد.

مسئولیت‌های پزشکی

مسئولیت پزشکی در سه عرصه مطرح می گردد:

۱. مسئولیت اخلاقی (مسئولیت در پیشگاه خداوند و وجدان) برخی موارد هستند که از نظر قانونی جرم تلقی نمی گردد ولی جزو افعال غیر اخلاقی محسوب می شود.

۲. مسئولیت قانونی

الف - مسئولیت مدنی (حقوقی) (مالی)

ب - مسئولیت جزایی (کیفری)

۳. مسئولیت انتظامی (حرفه ای)

تخلفات صنفی شاغلین حرف پزشکی

- نقض **مقررات صنفی** به وسیله یک نفر از افراد همان صنف که **تخلف انضباطی** نیز نامیده می شود.
- عدم رعایت **آیین نامه انتظامی** که شامل مقررات صنفی می باشد **تخلف انتظامی** محسوب می گردد.
- جرم و خطا یا قصورات پزشکی ممکن است علاوه بر محکومیت کیفری و یا مدنی مشمول حکم انتظامی نیز گردد.
- مسئول رسیدگی به تخلفات صنفی ، حرفه ای شاغلان حرف پزشکی و وابسته **هیاتهای انتظامی نظام پزشکی** میباشد.

آئین نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه ای شاغلین حرفه های پزشکی و وابسته که توسط

سازمان نظام پزشکی تدوین گردیده شامل ۳۵ ماده می باشد که خلاصه آن به شرح زیر است:

✓ عدم رعایت موازین علمی شرعی و قانونی و نظامات دولتی

✓ مداخله ملیت، نژاد، مذهب، موقعیت اجتماعی سیاسی و اقتصادی در امر درمان

✓ افشاء اسرار

✓ پذیرش بیماران خارج از ضوابط سازمان نظام پزشکی

✓ انجام امور خلاف شئون پزشکی

✓ تحمیل مخارج غیرضروری به بیماران

✓ ایجاد رعب و هراس در بیمار

✓ عدم رعایت تعرفه های مصوب و دریافت وجوه اضافی

-
-
- ✓ تجویز داروهای مخدر و روانگردان به گونه‌ای که اعتیاد ایجاد کند
 - ✓ هدایت بیماران از بخش دولتی به بخش خصوصی و بالعکس به منظور استفاده‌های مادی
 - ✓ تبلیغ گمراه کننده از طریق رسانه ها و نصب آگهی
 - ✓ انتشار مقاله و گزارش که جنبه تبلیغاتی داشته باشد
 - ✓ استفاده از عناوین تخصصی غیررسمی
 - ✓ تجویز داروهایی که از طریق وزارت بهداشت تأیید نشده باشد.
 - ✓ صدور نسخه براساس اصول غیرعلمی
 - ✓ به‌کارگیری افراد فاقد صلاحیت در امور پزشکی (مثل بکارگیری دستیار آموزش ندیده و فاقد مدارک رسمی مورد لزوم)

مجازاتهای انتظامی در نظر گرفته شده برای پزشک متخلف ۷ مورد است که در تبصره ۱

ماده ۲۸ **قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی** مصوب ۱۳۸۲ **مجمع تشخیص مصلحت**

نظام آمده است این مجازاتها از **توبیخ یا تذکر شفاهی** در حضور هیات مدیره نظام پزشکی

محل شروع و به محرومیت دائم از اشتغال به حرفه های پزشکی و وابسته در تمام کشور

ختم میشود .

ممکن است یک خطا و قصور پزشک همزمان هم جرم باشد هم موجب مسئولیت مدنی گردد

و هم **تخلف انتظامی** محسوب گردد. (مانند سقط جنین غیرقانونی که مجازات دوتا پنج سال

حبس دارد) ولی عکس آن همیشه صادق نیست چراکه یک تخلف انتظامی ممکن است نه جرم

باشد نه موجبات مسئولیت حقوقی پزشک را موجب شود (مانند تجویز داروی اشتباهی توسط

پزشک که موجب بروز عوارض برای بیمار نگردد). و یا اینکه عمل پزشک فقط مسئولیت حقوقی

او را در بر داشته باشد بی آنکه جرمی اتفاق افتاده باشد .

مثال ۱:

تجویز یا تزریق اشتباه دارو توسط پزشک که موجب ایجاد هیچ عارضه ای نشده باشد فقط تخلف انتظامی است و کیفری و مدنی نیست.

مثال ۲:

عدم تشخیص سکته قلبی در بیمار مراجعه کننده به پزشک درمانگر، در صورتی که علائم آن تیپیک باشد و نوار قلب هم تغییرات واضح مرتبط با MI را نشان دهد اگر که موجب فوت بیمار گردد، تخلف رخ داده از نوع کیفری ، مدنی و انتظامی است.

نکته مهم قابل توجه اینکه اعمال هر یک از مقررات سه گانه بر عمل

پزشک مانع از اعمال مقررات قانونی نوع دیگر نخواهد شد . مثلاً زمانی

که یک پزشک بدلیل ارتکاب یک جرم محکوم میشود این امر مانع از

اعمال قوانین حقوقی و مسئولیت مدنی نیست و صدور حکم محکومیت

جزائی توأم با پرداخت خسارت و دیه امکانپذیر و در مواقعی **مکمل**

هستند .

مراجع رسیدگی به تخلفات پزشکی:

* تخلفات انتظامی که توسط سازمان نظام پزشکی بررسی می گردد.

* موارد کیفری و حقوقی هم توسط دادگستری بررسی می شود که برای کارشناسی به

پزشکی قانونی ارجاع می گردد.

* برخی موارد قصور پزشکی هم جهت بررسی به سازمان نظام پزشکی ارجاع می شود)

تداخل وظایف با پزشکی قانونی).

تعریف چند اصطلاح

• خطا

سهو و اشتباه (نقیض صواب)

جرم

هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازاتی تعیین شده باشد

• قصور

کوتاهی کردن و کم کاری در کاری (غیر عمدی)

• تقصیر

سستی و کوتاهی کردن در کاری (عمدی)

• تقصیر کردن

کوتاهی کردن، گناه و خطا کردن، قصور ورزیدن

تقصیر

تقصیر عبارت است از نقض عمدي قوانين و مقررات اداري
(ماده ۸ قانون رسیدگی به تخلفات اداري)

تقصیر

تقصیر اعم است از تفریط و تعدی (ماده ۹۵۳ قانون مدني)

تعدی

تجاوز نمودن از حدود اذن یا متعارف است نسبت به مال یا حق
دیگری (ماده ۹۵۱ قانون مدني)

تفریط

عبارت است از ترك عملي كه به موجب قرارداد یا متعارف برای حفظ
مال غیر لازم است (ماده ۹۵۲ قانون مدني)

خطای شغلی یا حرفه ای

خطائی که در هنگام انجام حرفه ای معین بوجود آید
انجام دادن یک حرفه به صورت نامشروع (غیرقانونی) که اصول وقواعد متعارف آن
شغل را نقض کند

تفاوت خطای شغلی با خطای عادی

در خطای عادی اصول فنی نقش ندارد اما در خطای شغلی

۱. انحراف از روش فنی متعارف لازمه خطاست

۲. برای ارزیابی معیارهای فنی باید وجود داشته باشد

۳. رفتار شخص متوسطی از همان صنف از لحاظ علمی و صلاحیت و آگاهی معیار وجود خطا
میباشد

(استاندارد)

خطای پزشکی

اقدام یا نبود اقدام پزشک که موجب تحمیل خسارت جسمی، مالی یا معنوی به بیمار شود

سوء رفتار حرفه ای در پزشکی

اعمالی شرم آور و ناشایسته که سر زدن آن از یک نفر در این حرفه انتظار نمی رود

قصور پزشکی

تخلف از الزامات خاص که حرفه و شغل پزشکی بر عهده ی فرد گذاشته است

طبق قانون جرائم عمومی عبارتند از :

الف - جرائم عمدی

که با سوء نیت ، قصد فعل و قصد جرم همراه است .

ب - جرائم غیر عمد یا شبه عمد

که قصد فعل وجود دارد ولی قصد جرم وجود ندارد ولی با تقصیر همراه است که مجازات آن دیه است . همچنین مجازات کیفری نیز دارد.

ج - خطای محض

بدون سوء نیت و بدون تقصیر که قصد فعل و قصد جرم وجود ندارد و مجازات این هم دیه است .

قصور و تخلف پزشکی

کوتاهی درانجام استاندارد مراقبتهای پزشکی طبق موازین علمی و فنی و یا به عبارتی دیگر ترک فعل لازم یا انجام فعل ممنوعه.

اصول و موازین علمی و فنی پزشکی

بطور کلی اصول و موازین پزشکی به اعمالی اطلاق میشود که پزشک از **لحظه پذیرش بیمار تا پایان معالجه** می بایستی انجام دهد و در صورت تخلف از این اصول و مقررات بحث **مسئولیت پزشک و قصورات پزشکی** مطرح میگردد.

قصور پزشکی (تقصیر)

براساس تبصره ماده ۱۴۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، **تقصیر اعم از بی احتیاطی و بی مبالاتی** است و مسامحه، غفلت، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی و مانند آنها، حسب مورد از مصادیق بی احتیاطی یا بی مبالاتی محسوب می گردد.

بی احتیاطی : زیاده روی در درمان است که بیشترین نوع قصور پزشکی از نوع بی احتیاطی است.

بی مبالاتی: عدم انجام اقدامات درمانی لازم

بیشترین قصور پزشکی به ترتیب مربوط به متخصصین زنان و زایمان، دندانپزشکان، جراحان عمومی ، ارتوپدی و پزشکان عمومی است.

براساس قوانین مدنی پزشک هنگامی مرتکب قصور می گردد که شرایط زیر برقرار

باشد (ارکان چهارگانه انجام قصور پزشکی) :

- ✓ پزشک مسئول درمان بیمار باشد.
- ✓ پزشک در انجام وظیفه خویش تخطی کرده باشد.
- ✓ آسیب جسمی یا روحی در بیمار ایجاد شده باشد.
- ✓ رابطه سببیت بین خطا و آسیب وجود داشته باشد.

ماده ۴۹۵ قانون مجازات اسلامی : (پایه و اساس احراز قصور پزشکی)

هرگاه پزشک در معالجاتی که انجام می دهد موجب تلف یا صدمه بدنی گردد، ضامن دیه است ، مگر آن که عمل او مطابق مقررات پزشکی و موازین فنی باشد یا این که قبل از معالجه برائت گرفته باشد و مرتکب تقصیری هم نشود و چنانچه اخذ برائت از مریض به دلیل نابالغ یا مجنون بودن او ، معتبر نباشد و یا تحصیل برائت از او به دلیل بیهوشی و مانند آن ممکن نگردد، برائت از ولی مریض تحصیل می شود.

تبصره ۱: در صورت عدم قصور یا تقصیر پزشک در علم و عمل برای وی ضمان وجود ندارد هر

چند براءت اخذ نکرده باشد. **تبصره ۲:** ولی بیمار، اعم از ولی خاص است مانند پدر و ولی عام

که مقام رهبری است. در موارد فقدان یا عدم دسترسی به ولی خاص، رئیس قوه قضائیه با

استیذان از مقام رهبری و تفویض اختیار به دادستان های مربوطه به اعطای براءت به طبیب اقدام

می نماید.

قانون مجازات اسلامی قبل از سال ۹۲ ، فوت بیمار بدنبال اقدامات درمانی یا ایجاد

نقص عضو ناشی از آن را در صورت عدم کسب براءت ، ديه آن بر ضمه پزشک

می بود حتی در صورت عدم ارتکاب قصور پزشکی.

البته این قانون در بازنگری سال ۱۳۹۲ تغییراتی داشته است.

ماده ۴۹۶ قانون مجازات اسلامی

پزشک در معالجاتی که دستور انجام آن را به مریض یا پرستار و مانند آن صادر

مینماید، در صورت تلف یا صدمه بدنی ضامن است مگر آنکه مطابق ماده (۴۹۵) این

قانون عمل نماید.

تبصره ۱- در موارد مزبور، هرگاه مریض یا پرستار بداند که دستور اشتباه است و موجب صدمه و تلف میشود و با وجود این به دستور عمل کند، پزشک ضامن نیست بلکه صدمه و خسارت مستند به خود مریض یا پرستار است.

تبصره ۲- در قطع عضو یا جراحات ایجاد شده در معالجات پزشکی طبق ماده (۴۹۵) این قانون عمل میشود.

ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی

هرگاه کسی فعلی که انجام آن را برعهده گرفته یا وظیفه خاصی را که قانون بر عهده او گذاشته است، ترک کند و به سبب آن، جنایتی واقع شود، چنانچه توانایی انجام آن فعل را داشته باشد جنایت حاصل به او مستند میشود و حسب مورد **عمدی، شبه عمدی، یا خطای محض** است، مانند این که مادر یا دایه ای که شیر دادن را برعهده گرفته است، کودک را شیر ندهد یا پزشک یا پرستار وظیفه قانونی خود را ترک کند.

چند نکته خیلی مهم:

عدم نتیجه گیری مطلوب در درمان یک بیمار ضرورتاً به معنی قصور پزشک نیست.

عدم تشخیص بیماری به دنبال تهیه شرح حال مناسب، معاینه بالینی کامل و انجام آزمایشهای مربوطه، قصور محسوب نمی شود.

عوارض جانبی اگر جزء عوارض پذیرفته شده در تشخیص یا درمان بیماری باشد و در مورد آنها از بیمار رضایت و براءت آگاهانه اخذ

شده باشد، قصور تلقی نمی گردند.

مثال در مورد بروز عوارض در تزریق پنی سیلین:

- تزریق بدون درخواست تست توسط پزشک که اگر پرستار بداند و آن را تزریق

نماید، مسئولیت عوارض حاصله متوجه پرستار می باشد و

اگر پرستار نداند و آن را تزریق نماید مسئولیت صرفاً متوجه پزشک می باشد.

تزریق با وجود درخواست تست توسط پزشک و انجام آن توسط پرستار در صورت

بروز عوارض مسئولیتی متوجه پزشک و پرستار نخواهد بود.

ماده ۶۱۶ (تعزیرات): در صورتی که قتل غیر عمد به واسطه بی احتیاطی یا بی مبالاتی یا اقدام به امری که مرتکب در آن مهارت نداشته است یا به سبب عدم رعایت نظامات واقع شود مسبب به حبس از ۱ تا ۳ سال و نیز پرداخت دیه در صورت مطالبه از ناحیه اولیاء دم محکوم خواهد شد. مگر اینکه خطای محض باشد.

مسئولیت پزشک در قبال بیماران پرخطر:

درمان بیماران پرخطر به صورت تیمی و گروهی و اخذ نظریه مشورتی
برای جلوگیری از عواقب قانونی احتمالی.

بیمه نامه مسئولیت حرفه‌ای پزشکان

به منظور تأمین بیمه ای جامعه پزشکی کشور، بیمه نامه مسئولیت حرفه‌ای پزشکان از سال ۱۳۶۵ و

برای نخستین بار توسط شرکت سهامی بیمه ایران ارائه گردیده است.

بر اساس قانون بیمه، کلیه دعاوی بیماران و یا ذوی‌الحقوق آنها به مدت چهار سال پس از انقضای

تاریخ بیمه نامه مشمول پوشش بیمه‌ای می‌باشد به شرط آن که معالجه با عمل جراحی در

مدت اعتبار بیمه نامه صورت گرفته باشد.

چگونگی تعیین ارش و دیات

خسارات ناشی از قصور پزشکی در قالب ارش و دیه به فرد آسیب دیده پرداخت می گردد

دیه، ارش و نقص عضو

مروری بر چند ماده از قانون مجازات اسلامی :

ماده ۴۴۸: (تعریف دیه) دیه مقدار مال معینی است که در شرع مقدس به سبب جنایت غیر عمدی بر نفس یا عضو یا منفعت یا جنایت عمدی در مواردی که به هر جهت قصاص ندارد مقرر شده است .

ماده ۵۴۹: موارد دیه کامل همان است که در مقررات شرع تعیین شده است و میزان آن در ابتدای هر سال توسط رئیس قوه قضائیه به تفصیل براساس نظر مقام رهبری تعیین و اعلام می شود.

ماده ۵۵۴: براساس نظر حکومتی مقام رهبری، دیه جنایت براقلیت های دینی شناخته شده در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به اندازه دیه مسلمان تعیین می گردد.

ماده ۴۴۹: (تعریف ارش)

ارش دیه غیر مقدر است که میزان آن در شرع تعیین نشده است و دادگاه با لحاظ نوع و کیفیت جنایت و تاثیر آن بر سلامت مجنی علیه و میزان خسارت وارده با در نظر گرفتن دیه مقدر و با جلب نظر کارشناس میزان آن را تعیین می کند مقررات دیه مقدر در مورد ارش نیز جریان دارد مگر اینکه در این قانون ترتیب دیگری مقرر شود.

ماده ۵۵۹: هرگاه در اثر جنایت صدمه ای بر عضو یا منافع وارد آید چنانچه برای آن جنایت در شرع دیه مقدر یا نسبت معینی از آن به شرح مندرج در این قانون مقرر شده باشد مقدار مقرروچنانچه شرعاً مقدار خاصی برای آن تعیین نشده ارش آن قابل مطالبه است.

ماده ۵۳۸: در تعدد جنایات، اصل بر تعدد دیات و عدم تداخل آنها است مگر مواردی که در این قانون خلاف آن مقرر شده است.

ماده ۵۴۱: هر گاه در اثر یک ضربه یا هر رفتار دیگر، آسیب های متعدد در اعضای بدن به وجود آید چنانچه هریک از آنها در اعضای مختلف باشد یا همه در یک عضو بوده ولی نوع هر آسیبی غیر از نوع دیگری باشد و یا از یک نوع بوده ولیکن در دو یا چند محل جداگانه از یک عضو باشد، هر آسیب دیه جداگانه ای دارد.

ماده ۵۴۳: در صورت وجود مجموع شرایط چهارگانه ذیل، دیه آسیب های متعدد تداخل می کند و تنها دیه یک آسیب ثابت می شود:

الف- همه آسیب های ایجاد شده مانند شکستگی های متعدد یا جراحات متعدد از یک نوع باشد.

ب- همه آسیب ها در یک عضو باشد.

پ- آسیب ها متصل به هم یا به گونه ای نزدیک به هم باشد که عرفاً یک آسیب محسوب شود.

ت- مجموع آسیب ها با یک رفتار مرتکب به وجود آید.

ماده ۵۶۰: دیه زن و مرد در اعضاء و منافع تا کمتر از ثلث دیه کامل مرد یکسان است و چنانچه ثلث یا بیشتر شود دیه زن به نصف تقلیل می یابد.

ماده ۵۶۱: هر گاه در اثر یک یا چند ضربه ، آسیب های متعددی بر یک یا چند عضو وارد شود،

ملاک رسیدن دیه به ثلث، دیه هر آسیب به طور جداگانه است مگر اینکه آسیب های وارده بر عضو، عرفاً یک آسیب و جنایت محسوب شود.

تبصره ماده ۵۵۱:

در کلیه جانیاتی که مجنی علیه مرد نیست ، معادل تفاوت دیه تا سقف دیه مرد از صندوق تأمین خسارت های بدنی پرداخت می شود.

رأی وحدت رویه مورخ ۳۱ اردیبهشت ماه ۹۸ هیأت عمومی دیوان عالی کشور نیز پرداخت تفاوت دیه زن و مرد در موارد جانیات عمدی ، شبه عمدی و خطای محض را تأیید نموده است.

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

➤ مسایل اقتصادی

➤ هزینه های درمانی بالا

➤ منافع اقتصادی

➤ بیمه های مسئولیت

(دولتی و نیمه دولتی)

➤ هزینه پایین طرح شکایت

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

■ بالا رفتن انتظارات و آگاهی جامعه و تغییر فرهنگ و شرایط اجتماعی

■ از دست رفتن اعتماد عمومی به حرفه پزشکی

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

■ عدم درک صحیح بیمار از روند درمان

■ عدم دریافت توضیحات و اطلاعات قانع کننده در خصوص نتایج حاصل از اقدامات پزشکی

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

➤ پاسخ هیجانی به نتایج درمانی ناموفق یا غیر منتظره

➤ رسانه های جمعی

علل افزایش شکایت از گروه پزشکی

■ مسایل رفتاری پزشک و گروه پزشکی نسبت به بیمار

«بیمار اگر آسیب ببیند شکایت نمی کند ولی اگر آزرده شود شکایت می کند»

■ عدم رعایت اخلاق پزشکی و رفتار همکاران

«پشت هر شکایت از تخلفات پزشکی یک سپید جامه قرار گرفته»

علل شکایت علیه جامعه پزشکی :

✓ عدم رعایت موارد قانونی

✓ عدم رعایت موارد فنی (دستورالعمل ها وزارت

بهداشت و سازمان نظام پزشکی)

✓ عدم رعایت موارد علمی

✓ عدم رعایت موارد اخلاقی

نتیجه گیری :

با توجه به جمیع مطالب پیش گفت می توان چنین نتیجه گرفت که :

در صورت رعایت موازین علمی و فنی و قانونی و نظامات دولتی و اخذ رضایت از بیمار، اعمال پزشکی جرم محسوب نمی شود؛ و به عبارت دیگر مسئولیت کیفری پزشک منتفی خواهد بود و در صورت اخذ براءت قبل از عمل، مسئولیت مدنی نیز ساقط خواهد شد .

با تشکر از توجه شما

